

FINDING
WAYS

Mijn Impact Gids

Bepaal je koers in de
veranderende wereld

9 dimensies

58 perspectieven

LILIAN MANSVELDER-POTJER

Voor wie is deze gids?

- Studenten die verder willen kijken dan hun vakgebied
- Professionals die vastzitten in systemen die niet kloppen
- Veranderaars die nieuwe invalshoeken zoeken
- Teams die samen hun richting willen herontdekken

Wat ga je doen?

- Reflecteren op verhalen die je onbewust leeft
- Ontdekken via 58 factsheets uit verschillende disciplines
- Experimenteren met de 9 dimensies van het Impactweb
- Verdiepen door de Verhalenexpeditie
- Groeien met lange-termijn reflectievragen

Het resultaat?

- ✓ Helderheid over wat er echt toe doet voor jou
- ✓ Werk dat aansluit bij jouw waarden en betekenisgeving
- ✓ Taal voor wat je al voelde
- ✓ Richting die past bij jouw waarden

"Dit is geen theoretisch verhaal, maar een uitnodiging om te onderzoeken welke onzichtbare patronen jouw werk en leven sturen."

Inhoud

VOOR WOORD	Voorwoord – Mijn persoonlijke noot	6
WAAROM	Je Impact Gids Kompas – Waarom deze gids?	8
HOE	Hoe gebruik je deze gids?	9
DEEL 1	Reflectie vooraf – Waar sta je nu?	12
DEEL 2	Het Impactweb – Jouw impact in kaart	28
DEEL 3	De Verhalenexpeditie – De diepgaande dialoog	38
DEEL 4	Lange-termijn reflectie & actie	52
DEEL 5	Factsheets – Inspiratie & kennis	62

NA
WOORD 188

DANK
WOORD 190

Waarom Mijn Impact Gids?

We leven in een tijd waarin alles razendsnel verandert. Het klimaat, sociale ongelijkheid, economische verschuivingen, ze vragen niet om kleine aanpassingen. Ze vragen een fundamenteel andere manier van kijken en handelen. Tegelijkertijd hebben we allemaal blinde vlekken: we opereren vanuit aannames en overtuigingen die zó vanzelfsprekend zijn geworden, dat we ze nauwelijks nog opmerken. Toch bepalen juist deze onderliggende verhalen in sterke mate welke impact we hebben. Op onszelf, op anderen en op de wereld om ons heen.

Mijn Impact Gids is ontwikkeld om je hierbij te ondersteunen. Het is een levend document, ontworpen om jaren met je mee te groeien. Je zult steeds weer nieuwe stukken kunnen ontdekken. Handvatten kunnen vinden die je eerder niet zag. Mijn Impact Gids is een praktisch en verdiepend hulpmiddel om je koers te kunnen bepalen in de veranderende wereld.

Wat levert dit je op?

- ✓ **Bewustwording** – over je denkkaders en aannames
- ✓ **Andere perspectieven** – écht voelen, begrijpen, doorleven van andere perspectieven over disciplines, lagen en bubbels heen
- ✓ **Reflectie** – op jouw rol binnen grotere systemen
- ✓ **Nieuwe verbindingen** – ontdek nieuwe verbindingen die anders onopgemerkt zouden blijven
- ✓ **Duurzame en inclusieve keuzes** – maak keuzes niet alleen vanuit ratio, maar ook vanuit ervaring en beleving

Je kunt deze gids zelfstandig gebruiken én als onderdeel van de Verhalen-expeditie. Dit is een begeleid proces door Finding Ways voor individuen en teams om hun onderliggende verhaal te onderzoeken. Om van daaruit bij te dragen aan een veerkrachtige en herstellende toekomst. Mijn Impact Gids helpt je, of je nu begeleid de Verhalenexpeditie of zelfstandig aan de slag gaat, dat jouw inzichten niet vervliegen. Dat ze blijvend doorwerken in je dagelijkse keuzes met impact die niet alleen vandaag telt, maar ook morgen en over decennia.

Hoe gebruik je deze gids?

Deze gids bestaat uit vijf delen:

DEEL 1

Werken vanuit een ander verhaal: Wilder Land

Reflectie vooraf – Waar sta je nu?

Een serie prikkelende vragen die je helpen om je huidige perspectief en overtuigingen in kaart te brengen. Dit is je startpunt.

DEEL 2

Werken vanuit een ander verhaal: Interface

De Impactboom – Jouw impact in kaart

Hier maak je een persoonlijke en/of teamreflectie op de 9 dimensies van impact. Dit geeft inzicht in waar je nu staat en waar groeikansen liggen.

DEEL 3

Werken vanuit een ander verhaal: Stan & Wende

De Verhalenexpeditie – De diepgaande dialoog

Je legt inzichten vast en vertaalt ze naar acties. Bij elke stap van de Verhalenexpeditie vind je een korte toelichting en vragen voor je eigen reflectie. Gekoppeld aan de Verhalenexpeditie-workshop van Finding Ways.

DEEL 4

Werken vanuit een ander verhaal: Drukkerij Kempers

Lange-termijn – Reflectie & Actie

Verandering vraagt tijd. Dit deel helpt je om de inzichten en intenties te verankeren door middel van check-ins en verdiepende reflectievragen over langere tijd.

DEEL 5

Werken vanuit een ander verhaal: VanHier

Factsheets – Inspiratie & Kennis

Een verzameling essentiële kennisbronnen over transitie, psychologie, economie, antropologie en meer. Dit helpt je om onderbouwde keuzes te maken en het grotere plaatje te begrijpen.

Jouw eerste gevoel nu

Welk gevoel krijg je als je denkt aan de huidige staat van de wereld?
Schrijf of teken je eerste associaties zonder te redigeren. Dit is je startpunt.

VOOR
BEELD

Welke gevoel
ervaar je als je
denkt aan je leven
nu en de staat van
de wereld? Voel je
blijdschap, zorgen,
uitdagingen?

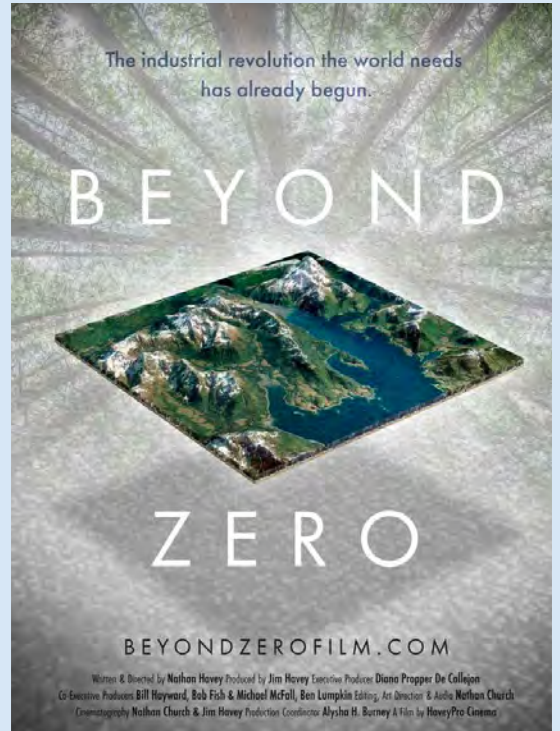
Jouw huidige impact

Kijk om je heen, in je werk, je omgeving, anderen.
Wat is jouw invloed? Je intentie? Wat heb jij hier te doen?

Als je het voor het zeggen hebt in je team/organisatie/wijk,
welke impactgerichte stap kan je dan nemen?

VOOR
BEELD

Misschien inspireer je collega's zonder dat je het doorhebt. Misschien laat je kansen liggen om verandering te brengen. Wat zie je?

Werken vanuit een ander verhaal

Interface - de CEO die zijn verhaal herschreef

Voor wie denkt, mooi al deze inspiratie, maar het kan nu eenmaal niet anders met waar ik aan of voor werk. Ik stel je graag voor aan Ray Anderson en zijn Interface Inc.

Niets bijzonders aan, totdat CEO Ray Anderson in 1994 een simpele vraag kreeg: "Wat is ons milieuverhaal?" Anderson had geen antwoord. Sterker nog, hij had er nooit over nagedacht. Die avond las hij Paul Hawken's 'The Ecology of Commerce' en schrok wakker. "Ik ben een plunderaar," realiseerde hij zich. "Elke dag steel ik de toekomst van mijn kleinkinderen."

We groeien op met het verhaal dat industrie per definitie vervuilt. Dat productie altijd ten koste gaat van de planeet. Dat je moet kiezen: winst óf milieu. Maar waar is werkelijk van waarde?

Anderson koos een ander verhaal.

Hij koos om te pionieren. Hij riep Mission Zero uit: nul afval, nul uitstoot, nul schade. Zijn team dacht dat hij gek was geworden. Wall Street was sceptisch. Zijn CFO kon de zonnepanelen die hij in de jaren 90 wilden aanschaffen niet verantwoorden, zijn reactie: dan schrijf je het onder marketing budget.

Het roer ging steeds een beetje verder om met inmiddels als resultaat: een fabriek die koolstof als hulpbron inzet. Machines draaien op hernieuwbare energie. Tapijttegels worden gemaakt van oude visnetten, waarmee tegelijk oceanen worden opgeruimd. Werknemers voelen zich trots op wat ze maken. En ja, ook de cijfers kloppen: de omzet steeg en de impact daalde met maar liefst 96%.

Mission Zero werd bereikt in 2019 en Interface werkt nu aan Climate Take Back - niet alleen geen schade, maar actief klimaatherstel. Ze bewijzen dat industrie onderdeel van de oplossing kan zijn. Waarbij ze ook actief gebruik maken van biomimicry (leren van de natuur) om innovatieve oplossingen te vinden om duurzame producten te blijven ontwikkelen. Onder andere te zien in de film 'Beyond Zero'.

Voel je hoe anders dat is? Trots op een fabriek die de lucht zuivert in plaats van vervuilt. Trots op tapijttegels die oceanen opruimen. Geen greenwashing, maar een ander industrieel verhaal.

Het Impactweb

Een praktisch instrument voor systemische impact

Impact. *Een containerbegrip dat iedereen gebruikt, maar wat betekent het écht?*

Het Impactweb helpt het containerbegrip impact te ontrafelen. Je gebruikt het Impactweb wanneer je inzicht wilt krijgen in hoe jouw werk, keuzes of dagelijkse handelingen doorwerken binnen bredere systemen en relaties. Het is een waardevol instrument voor individuen, teams of organisaties. Bijvoorbeeld bij de start van projecten, reflectiemomenten, beleidsontwikkeling of verandertrajecten.

Je wordt uitgenodigd om verder te kijken dan symptomen, naar de onzichtbare draden achter gedrag, keuzes en patronen. Want zolang die verhalen niet veranderen blijven we dezelfde problemen herhalen, hoe goed de intenties ook zijn.

Verwacht ongemak. Juist waar oude verhalen — groei boven balans, concurrentie boven samenwerking — beginnen te

verschuiven, ontstaat frictie, weerstand, soms zelfs rouw. Dat vraagt moed: om vol te houden waar vanzelfsprekendheden gaan wankelen, om niet weg te kijken wanneer er iets schuurt. Ongemak is geen fout, maar een signaal dat diepere overtuigingen en systemen geraakt worden. Het is de stem van cognitieve dissonantie die je uitdaagt te onderzoeken wat niet klopt tussen intentie en werkelijkheid. Mildheid is daarbij cruciaal, want loslaten en heroriënteren vragen zowel zachtheid als geduld.

Het Impactweb geeft je negen dimensies. Daarmee wordt zichtbaar hoe jouw werk, keuzes en dagelijkse gewoontes doorwerken in de wereld om je heen. Onderzoek van TNO laat zien dat leefstijlverandering kan bijdragen aan zo'n 24% van de benodigde emissiereductie tot 2050. Jouw keuzes doen er dus werkelijk toe — al is de uitwerking vaak gelaagd en soms tegenstrijdig.

De Verhalenexpeditie

Nu je deel 1 en 2 hebt doorlopen is het tijd om verder op expeditie te gaan.

De Verhalenexpeditie is een begeleide workshop waarin je samen met je team of als individu een systemische duik maakt in de verhalen die jullie keuzes sturen. Dit is méér dan een gewoon gesprek, het is een intensief proces waarin je aan de hand van 7 concrete stappen bewustzijn ontwikkelt over de impact van jouw keuzes. Dit gebeurt volgens de lemniscaat-beweging (∞): een cyclisch proces van interne reflectie (stappen 1-3), externe impact (stappen 4-6) en reflectie (stap 7). Dit zorgt voor diepgang, werkelijke verbinding en duurzame oplossingen.

Tijdens de expeditie ga je met behulp van dialoog en ervaringsgerichte oefeningen voorbij de bekende kaders. Je ontdekt nieuwe perspectieven, je leert verbindingen te leggen tussen verschillende perspectieven, patronen te doorbreken en ruimte te maken voor oplossingen die niet alleen logisch, maar ook voelbaar kloppen.

Wat levert dit je op?

- ✓ **Bewustwording** – Je wordt je bewust van je aannames, overtuigingen en het bredere ecosysteem waarin je werkt.
- ✓ **Diepgang & verbinding** – Werkelijke verandering vraagt om een andere manier van luisteren en onderzoeken.
- ✓ **Actiegerichtheid** – Je formuleert concrete stappen om de inzichten direct te vertalen naar de praktijk.
- ✓ **Blijvende impact** – Door regelmatige reflectie zorg je ervoor dat het geen eenmalige exercitie is, maar een doorlopend proces.

Als je Mijn Impact Gids zonder workshop gebruikt, kan je aan de hand van de omschrijving van de stappen en de reflectievragen per stap dit deel alsnog goed gebruiken. Benut de denkrichtingen per stap om te reflecteren op jouw organisatie, team en/of leven.

Lange-termijn - Reflectie & Actie

Verandering vraagt tijd. Je inzichten en intenties uit de eerste drie delen moeten kunnen wortelen en groeien. Door steeds opnieuw de brug te slaan tussen wat we weten en wat we doen, tussen intentie en actie, tussen onszelf en de wereld om ons heen.

Dit deel van Mijn Impact Gids is ontworpen om jou het komende jaar actief te ondersteunen tijdens jouw reis. Het helpt je om regelmatig stil te staan, te reflecteren en je acties bij te sturen waar nodig. De lange-termijn reis die je nu aangaat heeft geen eindbestemming, maar is een cyclisch proces. Net als de lemniscaat (∞) beweeg je steeds tussen interne reflectie en externe actie. Tussen inzicht en impact. Tussen verhaal en verandering.

Wat levert dit je op en hoe pak je het aan?

- ✓ **Rust en overzicht:** plan nu alvast vaste reflectiemomenten in je agenda (blok ze meteen voor het komende jaar)
- ✓ **Meer diepgang:** zie de vragen niet als afvinklijst, maar als uitnodiging tot diepgang
- ✓ **Inzicht in je groei:** kijk regelmatig terug naar je eerdere reflecties om je ontwikkeling te zien
- ✓ **Deel je inzichten met anderen:** in uitwisseling ontstaan vaak de grootste doorbraken

Dit reflectieritme is ontworpen om jou het komende jaar actief te ondersteunen in je impactreis. Door je regelmatig opnieuw uit te nodigen tot reflectie en actie helpt het je om jouw groei organisch en cyclisch te volgen. In een volgende editie staat een online versie klaar voor jaar twee, om je reis voort te zetten.

Zie dit niet als een afronding, maar als een uitnodiging om te blijven bewegen.

Vanuit helderheid, vanuit verbinding en met oog voor wat er werkelijk toe doet – voor jou én voor het geheel.

Factsheets

Soms ontstaat beweging doordat we anders leren kijken. Deze verzameling factsheets nodigt je uit om je perspectief te verschuiven, zodat je ontdekt wat je eerst over het hoofd zag. Elke factsheet helpt je nieuwe inzichten en samenhang te ontdekken, brede kennis op te doen en betekenis te kunnen geven aan verhalen die je vormt.

Elke factsheet is een beknopte samenvatting en eerste indruk van een perspectief, model of gedachtegoed – opgebouwd vanuit de bron zelf en in veel gevallen ook afgestemd met de oorspronkelijke auteurs. Ze geven je een eerste beeld vanuit diverse disciplines als economie, ecologie en psychologie. Ze reiken taal, beelden en denkramen aan die je ondersteunen om de impact van je keuzes – individueel en collectief – scherper te zien en bewuster vorm te geven. Ze verbinden hoofd, hart en systeem.

Wat levert dit je op?

- ✓ **Ze verschuiven perspectief** – zodat je anders leert kijken en het vertrouwde in nieuw licht komt te staan
- ✓ **Ze verhelderen je verhaal** – en laten zien waar jouw keuzes onderdeel van zijn
- ✓ **Ze ontsluiten denkrichtingen** – en maken inzichten uit uiteenlopende disciplines toegankelijk
- ✓ **Ze geven taal aan impact** – en versterken de diversiteit waarmee je kunt kijken
- ✓ **Ze openen keuzes** – en geven handvaten om anders te kunnen handelen

Sommige inzichten zullen meteen binnenkomen, andere blijven als zaadjes aanwezig tot het juiste moment. Elke factsheet biedt een toelichting en kijk-, lees- en luistertips voor verdieping.

Inhoud

FACT
SHEETS

1	Symptomen systemen verhalen	66
---	-----------------------------	----

1 Natuur & Milieu

2	Planetaire grenzen	68
3	Biodiversiteit & 6e massa-extinctie	70
4	Oceanen	72
5	Water in crisis	74
6	Ecologische voetafdruk	76
7	Ecologisch wereldbeeld	78
8	Regeneratieve landbouw	80
9	Circulaire hiërarchie	82

2 Gezondheid & Welzijn

10	Darmen - je 2e hersenen	84
11	Oerbrein	86
12	Menselijke conditie	88
13	Klimaatpsychologie	90
14	Groene Zorg	92
15	Gedragslenzen	94

3 Zingeving

16	Wederkerigheid	96
17	Theory U	98
18	Actieve hoop	100
19	Realise Potential Goals	102
20	Materiële vervulling	104

4 Technologie

21	Natuurlijke intelligentie	106
22	Ecologische strategieën	108
23	Gracious AI	110
24	Technofix	112

5 Economie

25	Monetair systeem & economie	114
26	Postgroei & Degrowth	116
27	Donuteconomie	118
28	Economie van genoeg	120
29	Circulaire economie	122
30	Groene groei	124
31	Economische klimaatschade	126

6 Cultuur

32	7 Generatiedenken	128
33	Kunst in transitie	130
34	Corporate tribes	132
35	Natuur in de bestuurskamer	134
36	De macht van taal	136

7 Systeemverandering

37	Berkana two loops	138
38	X-curve model	140
39	Drie fases van transitie	142
40	10 transitiegebieden	144
41	Happy 2050	146
42	Rechten voor de natuur	148
43	Vrij, Gelijk & Samenleven	150

8 Sociale rechtvaardigheid

44	Drivers verborgen impact	152
45	Klimaat & veiligheid	154
46	Koloniale structuren	156
47	Liberaal vs Radicale Eco-rechtvaardigheid	158
48	Bestuurlijke verantwoordelijkheid	160
49	De echte prijs	162
50	Grond van de Aarde	164

9 Samenwerken

51	Commons & de meent	166
52	Pentahelix	168
53	Regeneratief leiderschap	170
54	Nieuwe bedrijfsstructuren	172
55	Z.E.B.R.A. bedrijven	174
56	Uitgerolde Donut	176
57	Duurzame bedrijfsmodellen	178

MEER FACTS

58	Inzichten in impact	180
----	---------------------	-----

Symptomen systemen verhalen

Het concept 'symptomen, systemen, verhalen' helpt ons begrijpen waarom veel huidige oplossingen tekortschieten. Symptomen zijn zichtbare problemen, maar hun oorzaken liggen verankerd in systemen die op hun beurt gevormd worden door collectieve verhalen en overtuigingen. Duurzame verandering vraagt niet om kortetermijnoplossingen binnen bestaande kaders, maar om het herschrijven van ons gezamenlijke verhaal waarin we opnieuw bepalen wat we werkelijk waardevol vinden en welk verhaal we willen vertellen als we later terugkijken.

Kernpunten

- › Taal en verhaal vormen onze realiteit en bepalen welke systemen we bouwen.
- › Symptoomoplossingen houden verouderde systemische patronen in stand.
- › Het verhaalniveau biedt ruimte voor nieuwe waarden en systemen.
- › Wat is het (universele) verhaal dat we vertellen? Waar geven we betekenis aan?
- › De krachtigste hefboom voor transitie ligt in verschuivende paradigma's.

Wist je dat?

- › Veel transitie-initiatieven vastlopen omdat onderliggende verhalen niet veranderen?
- › Systeemverandering pas duurzaam is als ecologische grenzen serieus worden genomen?
- › Verhalen de primaire dragers zijn van collectieve waarden?
- › Organisaties vaak verhalen vertellen zonder dat ze echt weten wat de gevolgen daarvan zijn?

Toelichting

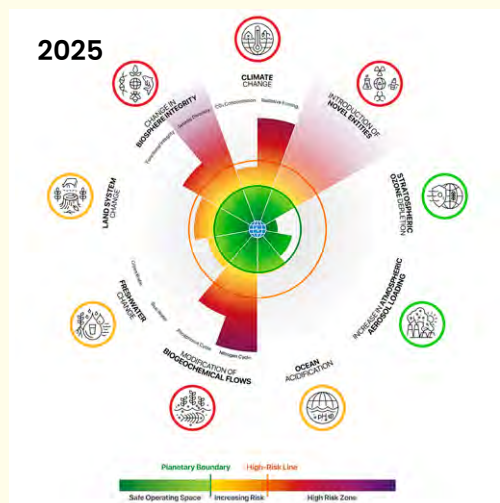
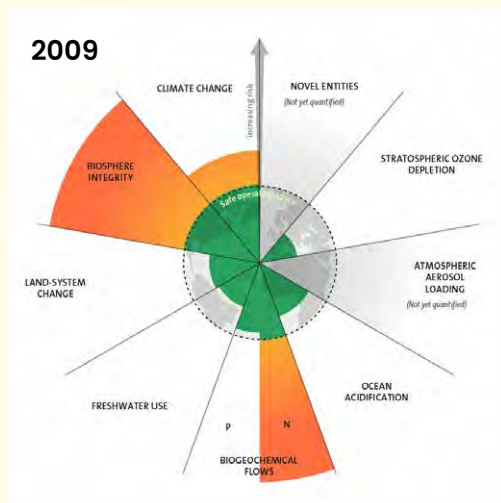
- › We leven in een verandering van tijdperk. Een tijd waarin de houdbaarheid van veel huidige systemen is verlopen. De verschillende crises die we ervaren zijn misschien wel signalen dat deze balans aan herziening toe is. Feedback van systemen die vastlopen en aangeven dat de huidige weg niet meer maakbaar en volhoudbaar is.
- › Daarbij geldt dat onze wereld bestaat uit fundamentele interdependentie: de systemen die ons bestaan mogelijk maken zijn onlosmakelijk verbonden met de Aarde en met elkaar.
- › De kernvraag is: welke waarde borgen we nog? Wat willen we behouden en wat mag verdwijnen? Achter elk systeem schuilt een collectief verhaal dat bepaalt wat we belangrijk vinden, hoe we samenleven en welke 'muziek' er klinkt in onze samenleving.
- › In onze huidige samenleving zien we dat sommige waarden en beelden zoals individualisme en groei & winst als hoofddoel, vaak meer aandacht krijgen dan wat werkelijk onmisbaar is: gezonde lucht, vitale bodem en betekenisvolle relaties. Eva von Redecker noemt dit "een opstand van de levenden tegen de levensvernietiging". Zoals systeemdenker Donella Meadows al liet zien, veranderen systemen alleen wezenlijk als de onderliggende paradigma's verschuiven. Ingrijpen in structuren zonder dat diepere denken te herzien, houdt de status quo juist in stand.
- › Nieuwe verhalen ontstaan wanneer we dieper durven graven: Wat willen we nu eigenlijk echt? Welke verhalen kunnen oude spelregels vervangen? Systemen zijn immers niets anders dan een set spelregels die met elkaar communiceren, voor een bepaald doel, gedurende een bepaalde tijd. In de transitie naar duurzame systemen ligt de sleutel in het collectief herschrijven van het verhaal waarin we geloven & leven.
- › Organisaties kennen verhalen goed, maar zetten ze vaak alleen instrumenteel in marketing in.

Kijk-/lees- en luistertips

- Tricky Tijden - Jitske Kramer
- Omarm de chaos - Jan Rotmans
- Denken in systemen - Donella Meadows
- Thrive - Shinta Oosterwaal & Kees Klomp
- Revolutie voor het leven - Eva von Reudecker

Planetaire grenzen

De 9 planetaire grenzen:

Overschreden grenzen

1. Klimaatverandering
2. Biodiversiteit
3. Stikstof- en fosforbalans

Niet meetbare grenzen

4. Landgebruik
5. Zoetwatergebruik
6. Chemische vervuiling
7. Oceaanverzuring

Binnen veilige waarden

8. Aerosolen in de atmosfeer
9. Aantasting van de ozonlaag (onder controle dankzij het Montreal Protocol)

Bron: Planetary Boundaries Science Lab at the Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK) 2025 en Rockström et al. 2009

De planetaire grenzen zijn een wetenschappelijk raamwerk. Ze geven aan binnen welke grenzen de Aarde als ecosysteem stabiel en leefbaar blijft voor ons als mens. De grenzen zijn voorzichtige schattingen van de druk die de mens op de natuur kan uitoefenen, zonder het risico te lopen het systeem onomkeerbaar te veranderen. hebben we de veilige grenzen van zeven van de negen planetaire grenzen overschreden. Dat betekent dat we nu meer van de Aarde vragen dan zij op lange termijn aankan. De veerkracht van ecosystemen wordt daardoor overschreden en we leven ten koste van toekomstige generaties.

Kernpunten

- › Zeven van de negen planetaire grenzen zijn overschreden, waaronder recent is vastgesteld dat dit sinds ongeveer het millennium al geldt voor oceaanzuurverzuuring.
- › Overschrijding vergroot het risico op plotselinge of onomkeerbare milieuveranderingen.
- › De Aarde is één samenhangend systeem waarbij alle grenzen met elkaar verbonden zijn.

Wist je dat?

- › Het Montreal Protocol bewees dat wereldwijde samenwerking de ozonlaag heeft kunnen redden?
- › Sommige grenzen al sinds de 19e eeuw overschreden zijn, terwijl we dit pas recent wetenschappelijk kunnen aantonen?
- › Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies gezien worden als 'core boundaries' die het hele systeem kunnen destabiliseren?

Toelichting

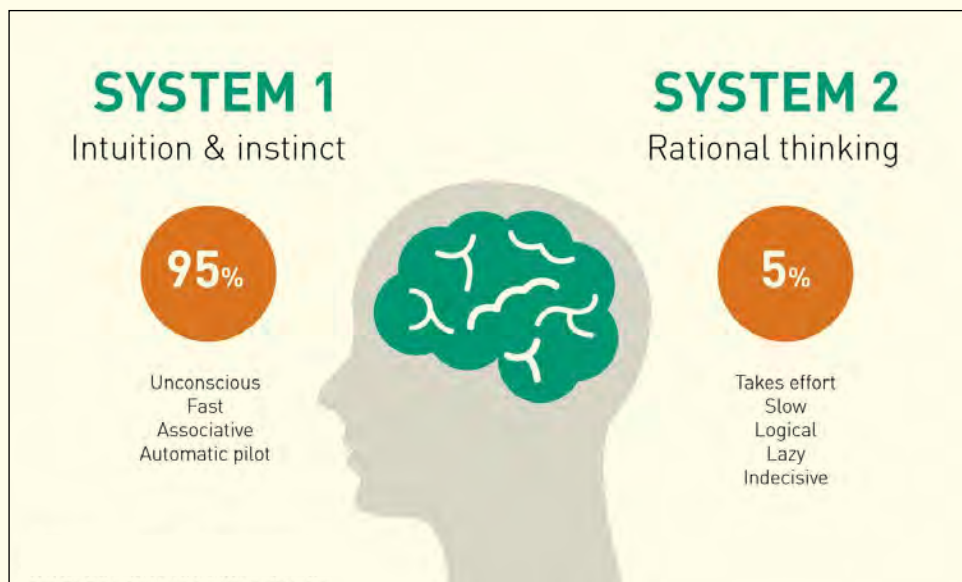
- › De planetaire grenzen zijn de randvoorwaarden voor een leefbare omgeving waarin mensen kunnen floreren op Aarde. De grenzen zijn onderverdeeld in drie type grenzen: regionale processen, mondiale systemische processen en mondiale cumulatieve processen. De planeet blijft bestaan. De grenzen gelden voor de ecosystemen die ons mensenleven mogelijk maken. Het concept werd in 2009 ontwikkeld door Johan Rockström en een team van 28 gerenommeerde wetenschappers. Met toen drie overschreden grenzen.
- › Oceaanzuurverzuuring is in 2025 toegevoegd als zevende overschreden grens. Door nieuwe wetenschappelijke inzichten én de cumulatieve effecten van menselijke activiteit blijken we dus vier extra grenzen te hebben overschreden ten opzichte van 2009.
- › Onderzoek uit 2023 onder leiding van UvA-hoogleraar Joyeeta Gupta nam voor het eerst ook sociale rechtvaardigheid mee. Een rechtvaardige klimaatgrens ligt bij de 1 graad opwarming, welke niet meer haalbaar is. Bij 1,5 graad is er al sprake dat honderden miljoenen mensen worden blootgesteld aan klimaatschade, vooral in armere landen.
- › Sommige grenzen, zoals biodiversiteitsverlies, blijken al sinds de 19e eeuw structureel buiten veilige waarden te vallen en niet meer volledig te herstellen zijn.
- › Voor andere grenzen geldt dat herstel in principe nog mogelijk is, al vraagt dit grote inspanning en collectieve actie. Wanneer meerdere grenzen tegelijk worden overschreden, versterken ze elkaar. Het risico op niet-lineaire, abrupte veranderingen in klimaatsystemen en ecosystemen neemt toe.
- › Het Montreal Protocol heeft in de praktijk laten zien dat collectieve actie tot belangrijke resultaten kan leiden.

Kijk-/lees- en luistertips

Documentaire *Breaking Boundaries* • Welvaart binnen grenzen 2025 - Talitha Koek en Josefiën Meerevoort • stockholmresilience.org • planetaryhealthcheck.org • *Limits to growth* - Club van Rome(.org) • ipcc.ch - Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering • *Safe and just Earth system boundaries* - Rockström, Gupta et. al. 2023

Oerbrein

Bron: Daniel Kahneman

We zien onszelf graag als rationele wezens, echter het overgrote deel van onze keuzes maken we onbewust en op gevoel. Is dat dan ook de verklaring dat ondanks dat we meer dan ooit weten over klimaatverandering onze acties uit blijven?

Hoe kan dat? Ons brein is evolutionair gevormd voor directe gevaren, groepsgedrag en zichtbare beloningen – niet voor trage, abstracte bedreigingen. Wat gebeurt er als we dáár beginnen? Niet bij meer informatie, maar bij beter begrijpen hoe ons gedrag werkelijk werkt.

Kernpunten

- › Het oerbrein focust op directe gevaren en beloningen, niet op abstracte klimaatcrisis.
- › Emoties (Systeem 1) sturen 95-98% van onze beslissingen, ratio (Systeem 2) rationaliseert achteraf.
- › Collectieve actie ontstaat sneller bij zichtbare sociale normen.

Wist je dat?

- › Het Jagers-verzamelaarsbrein nauwelijks verschilt van het onze, terwijl onze omgeving compleet anders is?
- › Manon van Leeuwen de termen gewoontedier en professor bedacht?
- › Roman Krznaric dit marshmallow- en eikelbrein noemt? Het ene wil nu, het andere plant voor later.

Toelichting

- › Ons brein is evolutionair gevormd voor directe gevaren, tastbare beloningen en groepsbinding. Klimaatverandering sluit daar slecht op aan: het is traag, abstract en collectief. Volgens Daniel Kahneman werken we met twee denksystemen: het snelle, automatische Systeem 1 (het gewoontedier/marshmallow) en het langzame, reflectieve Systeem 2 (de professor/eikelbrein). Het gewoontedier bepaalt 95% tot 98% van ons gedrag. De professor probeert vooral achteraf te verklaren waarom iets "logisch" zou zijn. Dit verklaart waarom klimaatfeiten vaak niet overtuigen.
- › "We are not thinking machines that feel; rather, we are feeling machines that think," stelt neurowetenschapper Antonio Damasio. Collectieve actie komt makkelijker op gang bij heldere sociale normen – ons gewoontedier volgt instinctief stamgedrag.
- › Klimaatpsychologen wijzen erop dat onverschilligheid zelden een teken is van onwil. Apathie is vaak een verdedigingsmechanisme tegen pijn, verlies of machteloosheid. Door empathie te tonen voor deze gevoelens – en ze niet meteen te willen 'corrigeren' – ontstaat ruimte voor verbinding en betrokkenheid.
- › Verhalen en voorbeelden die emotie oproepen, activeren ons automatische brein. Zo werkte voor ondernemer Manon van Leeuwen niet een rapport, maar een film als kantelpunt. Ze ging anders eten, reizen en ondernemen – niet vanuit schuld, maar vanuit een gevoel van betekenis. Haar GHEART model richt zich eerst op het gewoontedier, daarna op de professor. Niet: "Wat moeten we weten?", maar: "Wat willen we voelen?"
- › Een goed klimaatverhaal roept geen schuld op, maar een gevoel van avontuur en collectieve kracht. Het laat zien: dit is niet alleen nodig, maar ook mogelijk. En we doen het samen.

Kijk-/lees- en luistertips

- Thinking Fast and slow - Daniel Kahneman
- Before the flood - documentaire film Fisher Stevens
- Green Hearts, Great Business - Manon van Leeuwen
- Klimaatpsychologie - Jaap van der Stel, Sara Helmink en Sara Wortelboer

Realise Potential Goals

De Realise Potential Goals (RPG) zijn een andere vertaling van de 17 Sustainable Development Goals (SDG) van de Verenigde Naties. De RPG stellen het potentieel van mens en natuur centraal. Ze schetsen een visie waarin mensen volledig kunnen floreren en ecosystemen zich herstellen tot een paradijselijke staat. Deze doelen bieden een nieuwe stip op de horizon en zetten in op bewustwording, innovatie en samenwerking. Ze kunnen worden gezien als de regeneratieve versie van de SDG.

Kernpunten

- › RPG zijn opgesteld als potentieel gericht alternatief van de Sustainable Development Goals vanuit de VN (SDG): 17 doelen gericht op menselijk én planetair potentieel.
- › Is een bottom-up benadering in plaats van top-down sturing.
- › Gebaseerd op bestaande methodes en oplossingen.
- › Focus op intrinsieke motivatie.

Wist je dat?

- › De RPG de mens zien als krachtig en scheppend wezen?
- › De buitenwereld gezien wordt als afspiegeling van onze collectieve binnenwereld?
- › RPG overvloed als uitgangspunt heeft, in plaats van schaarste?
- › Deze doelen elkaar versterken in plaats van uitsluiten?

Toelichting

- › De Sustainable Development Goals (SDG) opgesteld in 2015 door de Verenigde Naties zijn als term bij velen bekend. De SDG zijn ontwikkeld om een groenere, eerlijkere en betere wereld te bouwen, waarbij iedereen een rol heeft bij het bereiken hiervan.
- › Agenda 2029, geïnitieerd door Katie Janssen, heeft een variant gemaakt op de SDG die gericht is op regeneratie. De Realize Potential Goals (RPG) markeren een verschuiving van overleven naar leven. Het is tijd dat mensen hun vleugels uitslaan. De mens wordt niet langer gezien als consument die beperkt moet worden, maar als een bezielde wezen met een levensmissie. Deze visie gaat uit van verwondering en inspiratie als drijfveren, in plaats van angst en controle.
- › Waar nu vaak wordt gedacht vanuit schaarste en concurrentie, laten de RPG zien dat we kunnen leven in overvloed en symbiose. Dit vraagt om een fundamentele verschuiving: van woekerende groei naar volledige ontwikkeling, van macht naar vertrouwen, van angst naar levenslust.
- › De kern van de RPG is dat verandering van binnenuit komt. Door het helen van onze innerlijke wereld en het erkennen van onze eigen kracht, creëren we een andere buitenwereld. Niet door dwang van bovenaf, maar door inspiratie van onderop. Zo ontstaat een samenleving waarin mensen vanuit authenticiteit samenwerken aan een florerende wereld. Hiermee is de samenhang met de Inner Development Goals (IDG) dan ook sterk verweven.
- › Dit sluit ook aan bij denkwijze en theorieën als commons (pagina 166), ecologisch wereldbeeld (pagina 78) en regeneratief leiderschap (pagina 170).

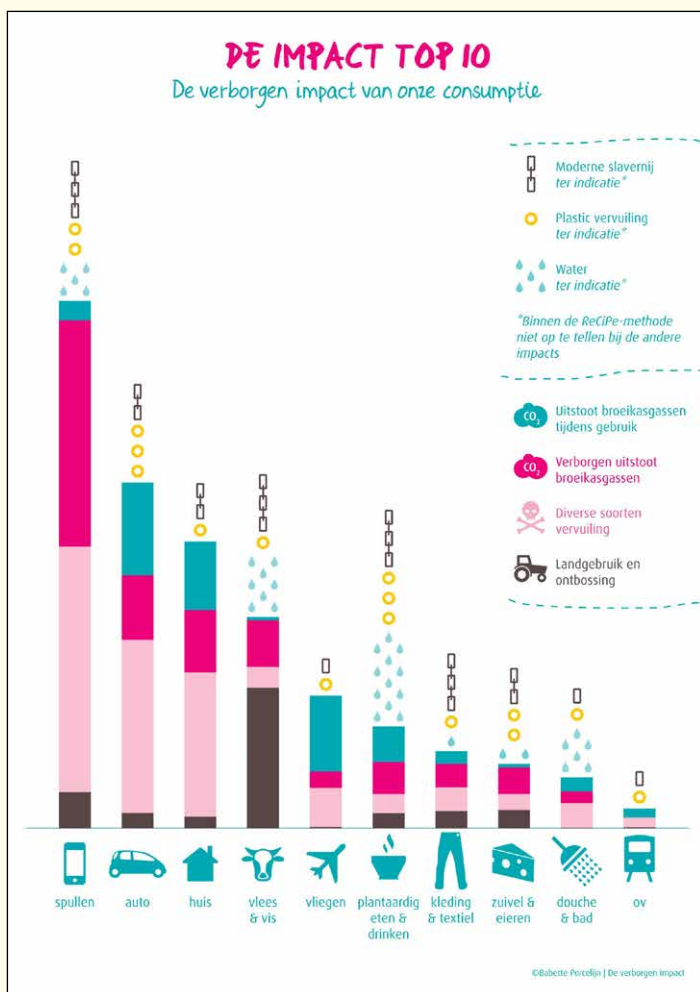

Kijk-/lees- en luistertips

- Agenda2029.nl
- [SDG Nederland](https://SDGNederland.nl)
- [Inner Development Goals VN](#)

Inzichten in impact

Beelden zeggen vaak meer dan 1000 woorden. Vandaar hier nog een aantal beelden die inzicht geven, tot nadenken kunnen aanzetten en je hopelijk nog weer verder nieuwsgierig maken én handvatten geven.

Wist je dat spullen de meeste impact hebben? Dit wordt vaak onderschat en geeft juist aan waarom het van zo'n groot belang is om minder te consumeren. De impact top 10 van Babette Porcelijn geeft een helder overzicht en inzicht over welke impact onze consumptie heeft.